

Műhely

Kiss Margit*

KRITIKAI KIADÁSOK

Mit mutat meg a szerzői életműből a kritikai kiadás, és mit láttat magáról a szerzőről? Mi a kéziratosság és a kiadott mű viszonya? Mit jelent a szöveggondozás? Mit kezdhetünk a szövegváltozatokkal, melyek a szövegalakulás meghatározásának a buktatói? Milyen elvi és gyakorlati döntések befolyásolják egy kötet szerkesztésmódját? Egyáltalán hogyan készülnek a kritikai kiadások, és mit tekinthetünk a szerepüknek, küldetésüknek?

A több éves, több ember munkáját igénylő sajtó alá rendezői tevékenységből a (szakmai) közönség rendszerint csak a végeredményt látja. Textológiai blokkunk arra vállalkozik, hogy megmutassuk, milyen körülmények formálják egy kötet létrehozatalát, mi zajlik egy zárt, textológiai műhelymunka során. A tanulmányok óhatatlanul keresztezik egymást az alábbi csomópontokat alkotva: a textológiai, koncepcionális elvek megtartásának és revideálásának a kérdése; a kutatásfinanszírozás alakította körülmények kényszere; a digitális kiadások készítése során felmerülő, a korábbiaktól eltérő lehetőségek és a bennük rejlő csapdák; valamint a sajtó alá rendezői, kötetszerkesztői munka mint szerzői arculatformáló tevékenység. A csomópontok mellett a tanulmányok akaratlanul is reflektálnak egymásra. A sort Kecskeméti Gábor programtanulmánya nyitja. Tudományos manifesztumként is olvasható szövegében a szerző áttekinti a magyarországi kritikai kiadások tudomány- és intézménytörténetét, valamint részletesen feltárja a módszertani változás eredményeképpen létrejövő hazai digitalizált és digitális kritikai kiadások helyzetét. Rámutat egyben arra is, hogy a nemzeti kulturális örökség megőrzésében milyen pozíciót kellene elfoglalnia a kritikai kiadások készítésének. Veres András *Tévedések és felismerések* című írásában a bevezető tanulmányban is érintett textológiai elveket a gyakorlati tapasztalatok felől veszi szemügyre. A Kosztolányi Dezső és József Attila műveinek sajtó alá rendezése során felmerült teoretikus dilemmák mellett – személyes tapasztalatok révén – a szakmai műhelyek rejtelseibe is beavat. Tanulmányában konkrét textológiai problémák elemzésével reflektál a szövegkritika egyes, akár revideálandó, elméleti kérdéseire.

* A szerző a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézete XIX. századi osztályának tudományos főmunkatársa.

A Kosztolányi Dezső *Aranysárkány* digitális kiadásának készítése kapcsán kirajzolódó problémakör alapján a szöveg és szövegváltozat viszonyát, e fogalmak szűkségszerű változását és újradefiniálásuk lehetőségeit tárgyalja Mihály Eszter. Az MTA–DE Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport által létrehozott portálon jelenleg tizenkét elektronikus kiadás érhető el. Ennek a digitális filológiai rendszernek a szemléletét tükröző szövegértelmezést mutat be Orbán László. A szerző a szövegek összehasonlító, hálózatos vizsgálatát a szövegmező fogalmán keresztül világítja meg Kazinczy Ferenc egyes szöveghegyeinek az elemzésével. Onda Csaba a detektívmetafora kibontásával szemlélteti a kritikai kiadásokat készítő filológus munkáját, amelynek során a munkamódszer és a gondolkodásforma jellege a nyomozóéhoz hasonlítható. A Kölcsey-kiadássorozat bemutatása mellett a tanulmány szerzője izgalmas filológiai nyomozásában egy eltűnt disszertáció megoldatlan esetének a felderítésébe avatja be az olvasót. Szilágyi Emőke Rita tanulmányában a jéghegymetaforával világít rá a látható, megőrzött és a láthatatlan, megsemmisült viszonyára a régiség anyagainak interpretálásában. Minél korábbi időszakban élt az adott szerző, annál kevesebb látszik a jéghegyből, így a sajtó alá rendező annál kevesebbet tud megmutatni a nem vagy nehezen rekonstruálható anyagból.

A textológiai blokk zárszava Kappanyos András írása. T. S. Eliot verseinek kiadása kapcsán azt a kérdést járja körül, hogy mit tükröz, mit láttat a szerzői életműből mindaz, ami a kritikai kiadás kötetébe kerül. Mit ismerhetünk meg ezen munkák alapján az életműből, és mit nem, azaz *Mi is az, hogy „összes”*? A hazai és külföldi helyzetet összehasonlítva a tanulmány szerzője egyúttal a kutatásfinanszírozási, valamint a tudománypolitikai szempontokra is rávilágít, s egyúttal iránytűt ad a kezünkbe, megmutatva, hogy milyen is volna az ideális kritikai kiadás.